

Jaarverslag 2021

MUSEUM HET REMBRANDTHUIS

MUSEUM
HET REMBRANDTHUIS

Inhoud

Colofon

Samenstelling: Museum Het Rembrandthuis,
Vereniging Vrienden van Het Rembrandthuis.

Foto voorkant: Mike Bink

Afbeelding achterkant: Rembrandt

Hansken, 1637, Wenen, Albertina

Vormgeving: Loudmouth

Redactie: Nathalie Maciesza

© 2022, Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam

1. Voorwoord	4
2. 2021 in vogelvlucht	10
3. Het Meesterplan in tijden van corona	38
4. Facts & figures 2021	42
5. Marketing, sales en communicatie	44
6. Educatie en publieksbegeleiding	52
7. Collectie	56
8. Development en samenwerkingen	60
9. Vrienden van Het Rembrandthuis	62
10. Organisatie	66
11. Governance en Raad van Toezicht	70
12. Financiën	78

1. Voorwoord

Een onwennige rij toeristen staat voor het museum. Ze fotograferen zichzelf, elkaar en vooral de gevel van ons markante pand, de plek waar de grote schilder Rembrandt twintig jaar leefde en werkte. Ze komen uit Frankrijk en Duitsland of andere Europese landen, sommigen uit Amerika. Gelukkig zijn er onder hen ook Nederlanders, schoolbussen vol weer. We schrijven mei 2022.

Aarzelend en met horten en stoten herstelt de wereld zich van de coronapandemie. Terugkijken op 2021, wat we in dit jaarverslag doen, is minder pijnlijk omdat we er nu zoveel beter voor staan dan toen. We begonnen namelijk met gesloten deuren, vijf maanden lang. Het team werkte online aan onderzoeksprojecten, educatie, collectiegerelateerde zaken en toekomstige tentoonstellingen. Van 5 juni tot 19 december 2021 hebben we met beperkingen publiek kunnen ontvangen. Uiteindelijk konden we 54.319 bezoekers in ons museum verwelkomen, een schrikbarende 19 procent van een normaal bezoekjaar. En dat voor een museum dat leeft op driekwart eigen inkomsten.

Toch was de situatie in 2021 financieel iets gunstiger dan in 2020, toen ons 110 jaar oude museum nog met sluiting bedreigd werd. Door een ingrijpende reorganisatie met grote offers van het team en het terugschroeven van de activiteiten hebben we onze uitgaven drastisch naar beneden kunnen bijstellen. Mede dankzij de steun en noodmaatregelen van de rijksoverheid, de Gemeente Amsterdam, diverse fondsen en particuliere donateurs hebben we het museum kunnen behoeden voor permanente sluiting. Sterker nog, dankzij de bezuinigingen en de financiële steun hebben we 2021 zelfs met een voorzichtig positief exploitatieresultaat af kunnen sluiten.

Gelukkig waren er ook andere lichtpuntjes. Zo heeft ons geweldige team onder leiding van directeur Lidewij de Koekkoek toch een scala van activiteiten kunnen ontwikkelen waarvan we u hier in dit jaarverslag op de hoogte brengen. Neem bijvoorbeeld de online talkshow *RembrandtLIVE*, de zeer goed ontvangen tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant*, de restauratie van een schilderij van Ferdinand Bol, of de herinrichting van de binnenplaats van Rembrandts huis met dank aan onze Vereniging Vrienden van het Rembrandthuis.

Eind 2021 kondigde Lidewij de Koekkoek helaas aan dat ze ons ging verlaten om de directeurspositie bij het Frans Hals Museum in Haarlem te gaan vervullen. Wij danken Lidewij voor de niet aflatende moed, creativiteit en energie waarmee ze Museum Het Rembrandthuis de afgelopen vijf jaar bestuurd heeft. We wensen haar alle geluk en succes op haar nieuwe plek en blijven haar natuurlijk volgen. Eind 2021 zagen we ons dus genoodzaakt op zoek te gaan naar een nieuwe directeur, die wij tot ieders tevredenheid gevonden hebben in de persoon van Milou Halbesma, maar daarover meer in ons volgende jaarverslag. Het moge duidelijk zijn: 2021 was voor ons een bewogen jaar waarin we als museumteam en Raad van Toezicht schouder aan schouder zijn opgetrokken. In goede harmonie, allemaal doordrongen van de noodzaak ons mooie museum voor rampspoed te behoeden. Nu we dit schrijven, kunnen we voorzichtig optimistisch zijn en trots op de resultaten van onze saamhorigheid.

Meesterlijk, menselijk en inspirerend geleid door het gedachtengoed van Rembrandt, kijken we uit naar het nieuwe jaar.

Karin van Gilst, Directeur a.i. Museum Het Rembrandthuis

'voornamentlijk moet men zijn kans waarnemen omtrent de vreemdigheden, als van leeuwen, tijgers, beeren, olyphanten, kameelen en diergelijke wilde dieren, diemen selden onder oogen krijgt, en somtijds evenwel hebben moet om in zijn inventien toe te passen'

'Men moet de kans grijpen om vreemde dieren te bekijken – zoals leeuwen, tijgers, beren, olifanten, kamelen en andere wilde beesten – die men soms in voorstellingen weer moet geven, maar zelden te zien krijgt.'

Advies van kunsttheoreticus Willem Goeree aan kunstenaars, in 1670

'You should seize the chance to look at strange animals—like lions, tigers, bears, elephants, camels and other wild beasts—which you sometimes have to portray in pictures, but seldom get to see.'

Advice to artists by the art theoretician Willem Goeree, in 1670

2. 2021 in vogelvlucht

Museum gesloten tot 5 juni

We begonnen het jaar met een lockdown, die herhaaldelijk werd verlengd. Uiteindelijk konden de museumdeuren pas op 5 juni 2021 weer worden geopend. Wegens de langdurige lockdown, moesten we ons programma ingrijpend aanpassen; we hebben uiteindelijk twee tentoonstellingen kunnen programmeren (*Hansken, Rembrandts olifant* en *Hallo Rembrandt!*). Ook hebben we ons tijdens en na de lockdown extra ingezet op het gebied van online activiteiten. De geplande hedendaagse kunsttentoonstelling *RAUW* is verplaatst naar begin 2022.

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

Schenking Ferdinand Bol

Net als zoveel musea en culturele instellingen in Nederland heeft Museum Het Rembrandthuis het zwaar door de coronacrisis. Om die reden heeft Willem Jan Hoogsteder – verzamelaar, kunsthandelaar en voorzitter van de Hoogsteder Museum Stichting – samen met zijn vrouw Karin Hoogsteder besloten om het museum op een bijzondere manier te steunen: met de schenking van een kunstwerk uit hun privécollectie. Het schilderij *Herderin in een landschap* uit ca. 1641 is gemaakt door Ferdinand Bol, een van Rembrandts beroemdste leerlingen. De schenking vond reeds in 2020 plaats; het kunstwerk is vanaf de heropening van het museum in 2021 te zien in de Sael, de woon- en slaapkamer van Rembrandt, in Museum Het Rembrandthuis. In hetzelfde pand heeft Ferdinand Bol in de zeventiende eeuw les gehad van Rembrandt.

FERDINAND BOL IN DE SAEL. FOTO: MIKE BINK

ADRIAEN BROUWER IN DE SAEL. FOTO: MIKE BINK

DE DOOP VAN DE KAMERLING IN HET VOORHUIS. FOTO: MIKE BINK

Bijzondere bruiklenen

Er is sinds begin 2021 veel nieuws te zien in het oude huis van Rembrandt. Naast de recente schenking van het schilderij van Ferdinand Bol, prijken er ook twee bruiklenen van oude meesters –die in 2020 zijn toegezegd – vanaf begin dit jaar aan de wanden. Een vrolijk gezelschap van Adriaen Brouwer, *Kaartspelende boeren in een herberg* uit 1624/25, heeft zijn intrek genomen in de voormalige woonkamer. We weten dat Rembrandt kunstwerken van de Vlaamse Brouwer in zijn verzameling had, waaronder ‘een stuckie van speelders’. Of dat dit schilderij is geweest, is onbekend. Het schilderij is een langdurig bruikleen van kunsthandelaar Sander Bijl. Een paar stappen verder, in het Voorhuys (de entreehal) kijkt een zwarte man te paard ons trots aan op het schilderij *De doop van de kamerling* uit 1630-36 door Rembrandt en zijn assistenten, een bruikleen van verzamelaarsechtpaar George en Ilone Kremer. Onder de bovenste, kleurrijke verflaag die door Rembrandts assistenten is geschilderd, gaat iets heel bijzonders schuil: een schets van Rembrandt zelf.

Hedendaagse kunst in het oude huis

In 2021 is de aankoop van vier hedendaagse kunstwerken afgerond: twee schilderijen van Iriée Zamblé en twee schilderijen van Timothy Voges. In het werk van Iriée Zamblé mogen zwarte mensen gewoon ‘zijn’ en zich bezighouden met dagelijkse dingen. De twee hedendaagse schilderijen van Zamblé zijn vergelijkbaar met de ‘tronies’ die Rembrandt schilderde. Timothy Voges’ voorstellingen zijn uitsneden van afbeeldingen die hij in oude

kranten of tijdschriften vond. Het zijn details, maar ze roepen een hele wereld op. In 2020 hielden beide kunstenaars twee maanden lang atelier in Museum Het Rembrandthuis tijdens Rembrandt Open Studio. Ze maakten er werk over het thema 'ouderdom', waaronder de vier aankopen, die vanaf begin 2021 tussen de oude meesters in Rembrandts huis hangen.

HEDEENDAAGSE KUNST VAN IRIÉE ZAMBLÉ IN DE SAEL. FOTO: MIKE BINK

RembrandtLIVE: Rembrandts epidemie

In de zeventiende eeuw heerste er ook al een epidemie in Nederland: de pest. Tijdens de laatste epidemiegolf, in de jaren 1663-1664, vielen er in Amsterdam 24.148 doden, meer dan 10 procent van de toenmalige bevolking. Ook Rembrandt werd door de ziekte geraakt: zijn geliefde Hendrickje Stoffels stierf aan de pest, hetzelfde wordt vaak gesuggereerd over zijn zoon Titus. Op 28 februari stond deze epidemie centraal in de talkshow *RembrandtLIVE: Rembrandts epidemie*. Presentator Emma Waslander ging vanuit Rembrandts woonkamer in gesprek met enkele interessante gasten. Erik Schmitz (onderzoeker van het Stadsarchief Amsterdam en Amsterdamkenner) sprak over infectieziekten in onze geschiedenis, met name in de hoofdstad, waar Rembrandt woonde. Epcó Runia (hoofd Collectie & Educatie van Museum Het Rembrandthuis) wierp de schijnwerper op Rembrandts privéleven: hoe raakte de epidemie het gezin van de kunstenaar, en hoe is dat terug te zien in zijn kunst? De talkshow was online te volgen via de Facebook-pagina en website van Museum Het Rembrandthuis. Ook hebben we een podcast gemaakt, waarin historicus Koen Klein uitgebreid vertelt over de pestepidemie in Rembrandts tijd en de invloed hiervan op Amsterdammers.

Een eigen TikTok-kanaal

Op 27 april zijn we gestart met ons eigen TikTok-account. Hiermee bereiken we een jonge doelgroep: tieners en begin twintigers. We hebben dit jaar enkele leuke samenwerkingen met TikTok Nederland kunnen realiseren, waaronder twee live tours die door duizenden volgers wereldwijd zijn bekeken, en een vierdelige videocampagne voorafgaand aan de Museumnacht Amsterdam.

HANDELEN

Dit is Hansken, gezien door de ogen van Rembrandt. Hij zag haar waarschijnlijk in september of oktober 1637 op de Akerstraatse markt. Het is de vroegste afbeelding van Hansken die bekend is. Rembrandt achtte de raffen van, in kaart komt en hij trof daarmee perfect haar roze huid. Ook legde hij haar beweging vast, een opproepen achteruit, richting wijpen en de armen schouder af. Zo is de korte haarlijn met bij het.

HANDELEN

This is Hansken as seen through Rembrandt's eyes. He probably saw her in September or October 1637 at the Akerstraat fair. It is the earliest image of Hansken we know of. Rembrandt described the ruff as, in black ink, perfectly capturing her rough hair. He also recorded her movement, one hand back, leg and looking upward and waving trunk. He also painted her body hair.

Rembrandt, 1637
Zwart en wit, olieverf op
papier, 16,5 x 11,5 cm
Amsterdam, Rijksmuseum

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

RembrandtLIVE: *Hansken, Rembrandts olifant*

Op woensdag 12 mei zijn we weer live gegaan vanuit Rembrandts woonkamer. In deze aflevering van de talkshow en podcast *RembrandtLIVE* hebben we een voorproefje gegeven van de aankomende tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant*. Presentator Emma Waslander ging in gesprek met Leonore van Sloten (conservator Museum Het Rembrandthuis) en Rikkert Reijnen (IFAW) over de beroemde zeventiende-eeuwse olifant Hansken. Wat deed Hansken in Europa? Wat vonden kunstenaars als Rembrandt zo fascinerend aan haar? En wat weten we over olifantenwelzijn toen en nu? De talkshow was online te volgen via onze Facebook-pagina en website, in zowel Nederlands als Engels. Ook hebben we een podcast gemaakt over dit onderwerp.

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

Tentoonstelling: *Hansken, Rembrandts olifant*

Van 8 juni tot en met 29 augustus stond het museum in het teken van Hansken, de beroemdste olifant van de zeventiende eeuw. Een olifant die Rembrandt meermaals heeft vastgelegd in prachtige tekeningen vol beweging en details. Een olifant van wie het skelet nog steeds bewaard is gebleven. En een olifant die heel Europa gezien heeft, maar die daardoor ook een zwaar leven gehad moet hebben. Voor deze tentoonstelling voor jong en oud zijn internationale bruiklenen naar het museum gebracht, waaronder bijzondere tekeningen van Rembrandt en Stefano della Bella, maar ook de schedel van Hansken zelf. Voor een hedendaagse blik op olifantenwelzijn hebben de partners, het International Fund voor Animal Welfare (IFAW), ARTIS en de Marjo Hoedemaker Elephant Foundation, actief meegeschreven aan de tentoonstelling. Over het onderwerp van de tentoonstelling zijn ook enkele online programma's gemaakt, die nog steeds terug te kijken zijn: een live webinar voor de internationale leden van het IFAW, de talkshow *Cult* van AT5 en een mini-documentaire van MuseumTV. Tijdens de tentoonstelling organiseerde ARTIS ook een lezing en enkele workshops over tekenen 'nae het leven'.

Zomerworkshops: Kijk! Een Olifant!

Het verhaal van Hansken is inspirerend voor jong en oud. Speciaal voor kinderen van 6 tot 12 jaar organiseerden we de zomeractiviteit *Kijk! Een olifant!* Kinderen konden in de tentoonstelling een speurtocht met leuke opdrachten doen, gevolgd door een workshop; ze maakten een prent van een olifant, net als Rembrandt. De prent werd afgedrukt op papier gemaakt van olifantenpoep.

WORKSHOP KIJK! EEN OLIFANT!

110 jaar Rembrandthuis

Op 11 juni bestond Museum Het Rembrandthuis precies 110 jaar! Rembrandt woonde bijna twintig jaar in het monumentale pand met de gekleurde luiken aan de Jodenbreestraat in Amsterdam. In 1658 moest hij gedwongen zijn huis verkopen na zijn faillissement. Vervolgens werd het pand bijna 250 jaar lang door verschillende gezinnen bewoond – tot 1906, toen de gemeente Amsterdam het kocht en overdroeg aan de Stichting Rembrandthuis. Op 11 juni 1911 werd Museum Het Rembrandthuis officieel geopend door Koningin Wilhelmina. Nu is Museum Het Rembrandthuis het enige museum ter wereld dat volledig is gewijd aan Rembrandt. Op deze feestelijke dag bezocht wethouder Touria Meliani het museum samen met directeur Lidewij de Koekkoek.

WETHOUDER TOURIA MELIANI EN DIRECTEUR LIDEWIJ DE KOEKKOEK

Rembrandts verjaardag

Op donderdag 15 juli vierden we Rembrandts 416e verjaardag. En wie jarig is, trakteert! We nodigden daarom kinderen en jongeren tot 18 jaar uit voor een gratis bezoek aan het voormalige woonhuis en atelier van de beroemde kunstenaar.

Restauratie schilderij Ferdinand Bol

Het schilderij *Elisa weigert de geschenken van Naäman* uit 1661 is onlangs helemaal opgeknapt door restauratoren, in samenwerking met een team van experts. Nu is het weer in alle pracht te zien in Museum Het Rembrandthuis. Dat is goed nieuws, want het is een belangrijk kunstwerk voor het museum. Het is namelijk geschilderd door een van de succesvolste leerlingen van Rembrandt: Ferdinand Bol. Hij maakte het schilderij voor het Leprozenhuis, dat in de Jodenbreestraat stond. Het schilderij geeft dan ook een verhaal uit de Bijbel weer dat gaat over lepra, oftewel melaatsheid. Het schilderij had in 1945 voor het laatst een uitvoerige behandeling ondergaan. Inmiddels vertoonde het doek enkele scheurtjes en krulde de verf op meerdere plekken op. Om te voorkomen dat de verf daar zou loslaten, moest ze worden platgelegd en vastgezet. Daarnaast waren de vernislaag vervuild en oude overschilderingen verkleurd. Deze moesten nodig verwijderd en vervangen worden. Hierbij kwamen ook oorspronkelijke wijzigingen van Ferdinand Bol zelf aan het licht. De restauratie van dit schilderij is mogelijk gemaakt met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar BankGiro Loterij Restauratiefonds) en de BROERE CHARITABLE FOUNDATION.

World Clean-up Day

Op 17 september hebben we meegedaan aan de World Clean-up Day. Samen met mensen uit 180 landen hebben onze medewerkers de handen uit de mouwen gestoken voor de grootste wereldwijde opruimactie van het jaar. Door zwerfafval in onze eigen buurt op te ruimen hebben we een klein steentje kunnen bijdragen aan een schonere planeet.

DE GERESTAUREERDE FERDINAND BOL

WORLD CLEANUP DAY

Tentoonstelling: *Hallo Rembrandt!* inclusief de fotoserie *Hoed op voor Rembrandt*

De tentoonstelling *Hallo Rembrandt!* was eind 2020 ook al opgebouwd, maar het museum moest direct na realisatie hiervan sluiten vanwege de lockdown; daarom is besloten deze interactieve tentoonstelling in 2021 nogmaals op te bouwen. Vanaf 17 september konden kleine ontdekkers van 3 tot 12 jaar op speelse wijze Rembrandt en Rembrandts werkwijze leren kennen. Onderdeel van de tentoonstelling in ons museum, was de fotoserie *Hoed op voor Rembrandt*. Dit kunsteducatieproject van onze partner Stichting Kunsteducatie de Rode Loper op School toont basisschoolleerlingen uit Amsterdam Oost, Berlijn Ost, en London East die zichzelf geportretteerd hebben in de geest van Rembrandt. In de tentoonstelling was, naast de foto's door Marije van der Hoeven, ook een video te zien over het kunsteducatieproject.

TENTOONSTELLING HALLO REMBRANDT! FOTO: FRANK VAN DER BURG

HOED OP VOOR REMBRANDT. FOTO: MARIJE VAN DER HOEVEN

Herinrichting binnenplaats

Dit jaar hebben we een nieuwe ruimte ingericht in Museum Het Rembrandthuis: de binnenplaats. Meteen bij binnenkomst in het museum krijg je een idee hoe deze plek eruit moet hebben gezien in Rembrandts tijd. De blikvanger is het gemak (ook bekend als 'secreet' of 'schijthuis'), de plek die we tegenwoordig het toilet noemen. Niet iedereen had een eigen gemak tot zijn beschikking. Men kon zijn behoefte doen op speciaal daarvoor bestemde potten. En in de stad bevonden zich diverse openbare toiletten. Rembrandt had wel een eigen secreet, op de binnenplaats van zijn huis. Dat weten we, omdat daar in de winter van 1996 een oude beerput werd ontdekt in de grond. Beerputten vingen – behalve uitwerpselen – ook huisafval op dat via een gemak werd weggegooid. Om die reden bevatten ze vaak waardevolle informatie over vroegere bewoning. Toen archeologen in 1997 de beerput van Rembrandts woonhuis leeghaalden vonden zij diverse gebruiksvoorwerpen uit de periode waarin Rembrandt in het huis woonde en werkte. Daaronder waren ook twee potten, die Rembrandt heeft gebruikt in zijn schildersatelier. Nieuw materiaaltechnisch onderzoek naar de restanten aan de binnenzijde van de potten heeft dat in 2019 bevestigd. Deze twee potten zijn sindsdien in Rembrandts atelier te zien. De binnenplaats is ingericht in samenwerking met bouwhistorici, waarbij een nieuw gemak prijkt op de plek waar deze zich vroeger moet hebben bevonden: recht boven de beerput. Ook zie je op de binnenplaats objecten die verband houden met het huishoudelijke werk dat zich op zo'n binnenplaats afspeelde: een regenton, emmers, een bezem en een ganzenmand. Deze herinrichting is mogelijk gemaakt door steun van de Vereniging Vrienden van Museum Het Rembrandthuis.

Workshop herfstvakantie

Tijdens de herfstvakantie konden kinderen vanaf 8 jaar hun portret laten schieten in de stijl van Rembrandt. De vraag die we ze stelden: 'Wie zou jij zijn geweest in de zeventiende eeuw?' Voor deze workshop kwam fotograaf Marije van der Hoeven naar het museum; zij maakte ook de portretten van de serie *Hoed op voor Rembrandt*. De workshop werd georganiseerd in samenwerking met de Kinder-KunstBiënnale van Stichting de Rode Loper op School.

Wandelen met Rembrandt

Samen met Mastercard hebben we een virtuele wandeling ontwikkeld. Je ontdekt waar Rembrandt de rariteiten voor zijn kunstcaemer kocht, waar zijn opdrachtgevers woonden, waar het schildersgilde van Amsterdam zat en waar Rembrandt is begraven. Voor deze gratis virtuele wandeling heb je niks nodig, behalve een smartphone (en wellicht een paar comfortabele schoenen...). De wandeling is te volgen via wandelenmetrembrandt.nl.

Museumnacht

Op 6 november vond de Museumnacht weer plaats in Amsterdam, na een jaar pauze door de lockdown. Tussen 19.00 en 0.00 uur verwelkomden we weer een jonge generatie kunstliefhebbers in het museum. Op het programma stond een rondleiding vol Rembrandt-rodels en onze populaire quiz 'Baretje op, baretje af'. In aanloop naar de Museumnacht lanceerden we in samenwerking met TikTok een vierdelige videocampagne, waarin presentator Kay Nambiar volgers meenam langs vier bijzondere kunstwerken in het museum.

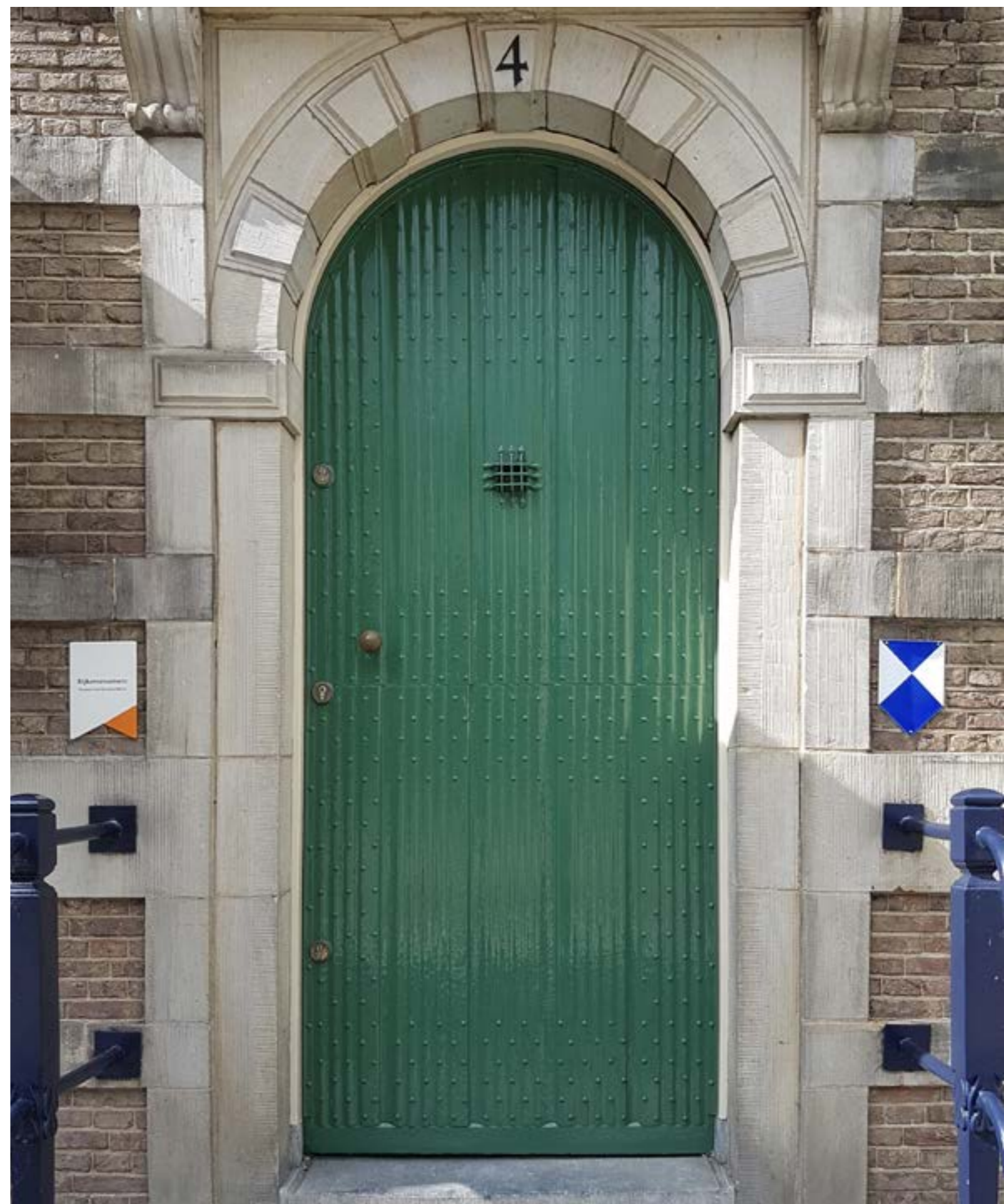
WANDELEN MET REMBRANDT IN SAMENWERKING MET MASTERCARD

360 Experience

Museum Het Rembrandthuis maakt een bezoek aan het museum nu voor iedereen mogelijk door een virtuele 360-graden experience, gemaakt in samenwerking met Moyosa. In ultra scherpe beeldkwaliteit word je persoonlijk rondgeleid door de kamers van Rembrandts historische huis en leer je de kunstenaar beter kennen. Op de stoep voor het museum word je welkom geheten door een rondleider naar keuze. Volwassenen krijgen een persoonlijke rondleiding door Lidewij de Koekkoek, directeur van Museum Het Rembrandthuis. Speciaal voor jongeren is er een rondleiding door educator Julia Alvares. Zij laten je Rembrandts huis zien en vertellen je over het persoonlijke leven van Rembrandt, zijn familie, zijn opdrachtgevers en zijn leerlingen. Vervolgens kun je zelf op interactieve elementen klikken en nog meer ontdekken. In de etskamer bekijk je een demonstratie over hoe Rembrandt zijn etsen maakte. In het atelier van Rembrandt leer je hoe de kunstenaar zijn eigen verf bereidde. Wie liever wat kunstwerken van dichtbij bekijkt, kan terecht in het prentenkabinet.

Opgeknapt schildje

Dit jaar hebben we het blauw-witte schildje naast de groene voordeur van Rembrandts oude huis opgeknapt. Dit schildje hoort bij het Cultuurgoederenverdrag van Den Haag uit 1954. Het geeft aan dat ons gebouw een bijzondere culturele waarde heeft en bij gewapende conflicten zoveel mogelijk moet worden ontzien. Aan de andere kant van de voordeur hangt het officiële bordje dat aangeeft dat Rembrandts oude huis een rijksmonument is.

SCHILDJES BIJ DE VOORDEUR

Vertrek directeur Lidewij de Koekkoek

In december brachten we het nieuws naar buiten dat Lidewij de Koekkoek, sinds 2016 directeur-bestuurder van Museum Het Rembrandthuis, per 1 maart 2022 de overstap maakt naar het Frans Hals Museum in Haarlem. In de afgelopen zes jaar zette Lidewij de Koekkoek een nieuwe artistiek-inhoudelijke koers uit voor Museum Het Rembrandthuis, met de focus op Rembrandt als mens en maker. Een belangrijke pijler van haar leiderschap was het incorporeren van meer diversiteit, inclusie en meerstemmigheid, zowel op projectbasis als in samenwerkingen met onder andere Musea Bekennen Kleur en de deelname aan het internationale programma OFBYFOR ALL. Onder haar leiding is in 2018 ook het entreegebied van het museum vernieuwd, zijn diverse museale ruimtes toegevoegd aan het museum en zijn de kantoren verhuisd naar het naastgelegen 'Uylenburgh'-pand. Daarnaast is de planontwikkeling voor een grote vernieuwing en uitbreiding van het museumcomplex afgerond.

Sluiting museum vanaf 19 december

We begonnen 2021 met een langdurige sluiting van het museum door de landelijke coronamaatregelen. Helaas moesten we het jaar op dezelfde wijze afsluiten. Op 19 december werden de deuren van het museum gesloten voor het publiek. Op 26 januari 2022 konden we weer open; op tijd voor onze nieuwe tentoonstelling *RAUW*, die al een week klaar stond voor het publiek.

LIDEWIJ DE KOEKKOEK. FOTO: ANOUK VAN KALMTHOUT

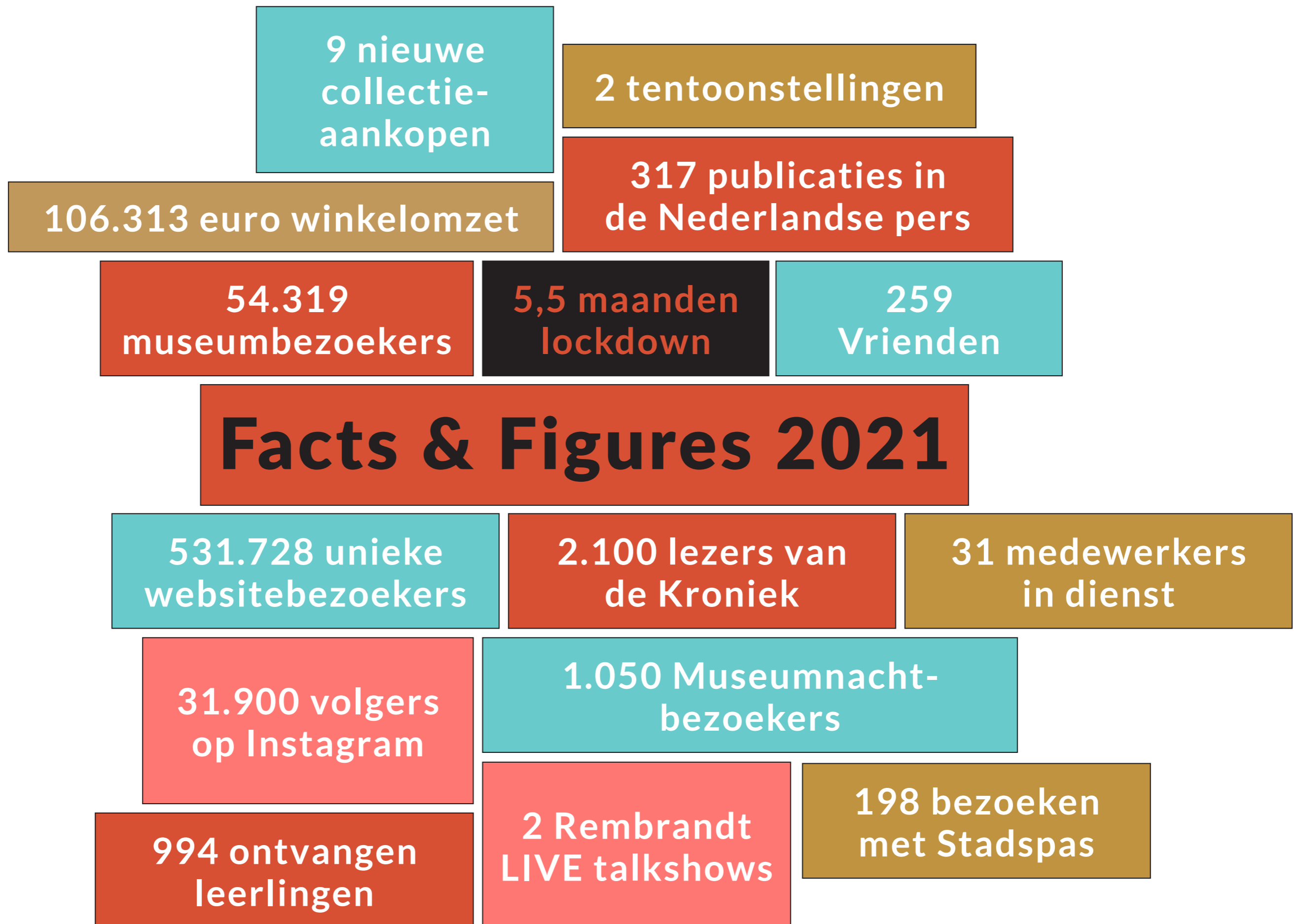
3.

Het Meesterplan in tijden van corona

De museale plannen waren voor het tweede jaar onderhevig aan de coronapandemie en alle maatregelen die effect hadden op het publieksbereik, de activiteiten en de bedrijfsvoering van Museum Het Rembrandthuis. Het was wederom een zwaar jaar met veel onzekerheid: waren de bezuinigingsmaatregelen afdoende en zouden de steunmaatregelen het inkomstenverlies voldoende compenseren? De reorganisatiemaatregelen met bezuiniging als doel werden per 1 januari 2021 ingevoerd. Ook moest het museum in 2021 gedurende 5,5 maand zijn deuren sluiten wegens de landelijke lockdown. Als gevolg hiervan werd het tentoonstellings- en activiteitenprogramma aangepast en werd er geïnvesteerd in vernieuwing van aanbod en online programma's. Achter de schermen werden diverse onderhoudswerkzaamheden aan het museumcomplex uitgevoerd en werd er volop gewerkt aan de voorbereiding van de eerste fase van het Meesterplan. In 2021 zijn de ontwerptekeningen van de eerste fase van het Meesterplan voltooid, van zowel de architect als de interieurarchitect. Ook zijn alle installatietechnische werkzaamheden in kaart gebracht en is er een definitieve kostenberekening gemaakt. Hiermee zijn de benodigde stukken gereed voor de vergunningaanvraag en het aanbestedingstraject, waar eind 2021 een start mee is gemaakt. De eerste fase wordt in het najaar van 2022 uitgevoerd. Tevens is de ontwikkeling van een vernieuwde en meerstemmige multimediatour opgestart, waar kritische experts bij betrokken zijn. Reeds voltooid in het najaar van 2021, als onderdeel van de eerste fase van het Meesterplan, is de herinrichting van de binnenplaats van het museum. Deze herinrichting is mogelijk gemaakt door de Vrienden van Museum Het Rembrandthuis.

DE NIEUWE ETSZOLDER, ONDERDEEL VAN HET MEESTERPLAN. RENDERING: LIES WILLERS

5. Marketing, sales en communicatie

De effecten van de pandemie waren ook in 2021 duidelijk merkbaar in onze bezoekersaantallen. We hebben in totaal 54.319 bezoekers ontvangen (t.o.v. 66.954 bezoekers in 2020; in 2019, pre-pandemie, ontvingen we circa 280.000 bezoekers). Dit historisch lage aantal is te verklaren door de sluiting van het museum gedurende 5,5 maand vanwege landelijke coronamaatregelen. Ongeveer 11.000 bezoekers kwamen met een Museumkaart, 5.791 bezoekers met een iAmsterdam City Card, 1.560 met de VriendenLoterij VIP-card, 438 met een ICOM-kaart en 198 met de Stadspas. Ticketverkoop door resellers bracht ons 2.545 bezoekers op. Tijdens de jaarlijkse Museumnacht ontvingen we 1.050 bezoekers.

Van onze bezoekers kwam 31.2% (16.903 bezoekers) uit Nederland (t.o.v. 43.6% / 29.614 Nederlandse bezoekers in 2020). We zagen beduidend minder bezoekers met een Museumkaart in 2021 (11.000 t.o.v. 19.500 in 2020). Ook het schoolbezoek was summier in 2021 met een kleine 1000 deelnemers (1.600 in 2020, 7.500 in 2019). Opvallend tussen deze dalende cijfers is dat we wel meer jeugd en studenten (circa 5.000) hebben ontvangen, die individueel of in gezinsverband met een e-ticket of kaartverkoop aan de kassa het museum bezochten.

Wanneer we kijken naar het internationaal bezoek, valt op dat we nog sterk te maken hebben met de reisbeperkingen door corona. In 2021 hebben we meer mensen uit Frankrijk (8.573) ontvangen dan in 2020 (6.218). Ook het aantal bezoekers uit de Verenigde Staten steeg naar 4.232 (van 3.613 in 2020) voor 5% van het totaal waar het in 2019 nog 14,5% was met een totaal van 41.226 bezoekers. Het aantal bezoekers uit Duitsland daalde naar 4.691 (van 5.692 in 2020) en het aantal bezoekers uit Engeland daalde met 60% naar 1.196 bezoekers. Het aantal bezoekers uit landen als China

en Rusland daalde met meer dan 80%. De bezoekersaantallen uit Spanje, België en Italië bleven ongeveer gelijk.

Winkel

De winkelomzet inclusief B2B en webshop is € 106.313, een daling van 25% ten opzichte van 2020 en een daling van 82% ten opzichte van het Rembrandtjaar 2019. Tijdens de lockdowns was de webshop open; de inkomsten van de webshop zijn bijna gelijk aan die van 2020, maar de orderwaarde is gestegen van € 35 naar € 41, en de conversie van het aantal unieke bezoekers dat een order plaatst is gestegen van 2,44% naar 2,84%. Voor de tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant* is vanuit het museum merchandise ontwikkeld. Een investering in productontwikkeling en vernieuwing in het assortiment is naar de toekomst geschoven.

Campagnes

We hebben in 2021 twee nieuwe marketingcampagnes opgezet, gericht op een grotere zichtbaarheid en bekendheid van het museum. Met financiële steun van het Kickstart Cultuurfonds hebben we een tv-commercial van 20 seconden gemaakt. De commercial is 45 keer uitgezonden op NPO 1, 2 en 3 in de laatste twee weken van oktober 2021. Zo'n 1,5 miljoen mensen hebben de tv-spot bekeken. In november en december 2021 is de spot ook ingezet op Facebook en Instagram; deze is daar ongeveer 195.000 keer bekeken. Met onze nieuwe sponsor Mastercard is er een online wandeling ontwikkeld langs de voor Rembrandt belangrijke plekken in Amsterdam. Deze wandeling is gepromoot middels een out-of-home campagne van twee weken in de

binnenstad van Amsterdam, waarbij posters met een QR-code zijn ingezet.

Pers

Het museum is in 2021 veel in het nieuws geweest, hoewel minder dan in 2020 door de langdurige lockdown in de eerste helft van het jaar. Er zijn 317 publicaties in de Nederlandse pers verschenen (t.o.v. 596 publicaties in 2020). Deze publicaties zijn wel veel vaker gelezen dan in 2020: 213 miljoen keer (een stijging van 258.4%). De totale advertentiewaarde bedraagt € 989.985. We onderscheiden drie piekmomenten in persaandacht. Allereerst was er de schenking van het schilderij van Ferdinand Bol (januari 2021). Het volgende piekmoment kwam met de tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant* (zomer 2021). Tot slot vergaarde de aankondiging van het vertrek van Lidewij de Koekkoek naar het Frans Hals Museum (december 2021) ook veel persaandacht. Enkele andere berichten die noemenswaardige persaandacht hebben gekregen in 2021 waren Rembrandts verjaardag, onze samenwerking met sponsor Mastercard, de Museumnacht en de fotoserie *Hoed op voor Rembrandt* als onderdeel van de tentoonstelling *Hallo Rembrandt!*.

Online

In 2021 waren onze website en sociale media door de lockdowns wederom van extra belang om in contact te komen met onze trouwe en toekomstige bezoekers. Onze focus lag op het bieden van een digitale ervaring die het tijdelijk gemis van een fysiek bezoek kon opvangen. Zo hebben we een nieuw online talkshowformat

ontwikkeld: *RembrandtLIVE*. We hebben twee afleveringen gemaakt en live uitgezonden via onze website (embedded van ons YouTube-kanaal) en Facebook: *RembrandtLIVE: Rembrandts epidemie* (1.490 kijkers) en *RembrandtLIVE: Hansken, Rembrandts olifant* (2.632 kijkers). Aanvullend op elke aflevering hebben we ook een podcast gemaakt die via onder andere Spotify en Soundcloud te beluisteren is, en reeds respectievelijk 835 en 376 luisteraars heeft getrokken. Op 1 december 2021 hebben we de op maat gemaakte 360 Experience gelanceerd, waarbij websitebezoekers een virtuele rondleiding krijgen door het museum van een gids naar keuze, en zelf enkele objecten kunnen aanklikken voor meer informatie. Deze 360-graden experience is ontwikkeld in samenwerking met Moyosa en heeft in de eerste maand zo'n 500 gebruikers getrokken. In 2021 heeft onze website een totaal van 531.728 bezoeken bereikt. Op onze sociale mediakanalen zien we een continue groei in ons bereik. We hebben 2021 afgesloten met de volgende statistieken:

- » **Instagram:** 31.900 volgers (+3.600) en een bereik van 31.517.770 unieke gebruikers (een stijging van 111.3% ten opzichte van 2020)
- » **Facebook:** 17.940 volgers (+924) en een bereik van 813.650 unieke gebruikers (een stijging van 28%).
- » **Twitter:** 6.274 volgers (+331) en een iets lager bereik dan vorig jaar: 217.168 vertoningen ten opzichte van 340.299 in 2020.
- » **LinkedIn:** 2.530 volgers (+608)
- » Nieuw in 2021 is onze deelname aan **TikTok:** binnen een jaar hebben we 3.029 volgers en 993.159 views gekregen, exclusief de twee live rondleidingen die respectievelijk door 46.000 en 6.900 mensen zijn bekeken.
- » **Pinterest:** 850 volgers (online, maar nonactief)

THE NEW YORK TIMES, FRIDAY, JULY 16, 2021

When Rembrandt Met an Elephant

An exhibition in Amsterdam focuses on an Asian pachyderm in 17th-century Europe.

By NINA SEGAL

AMSTERDAM — In Rembrandt's 1638 etching "Adam and Eve in Paradise," there are two symbols of good and evil. A dragon hovers over the couple as they contemplate the poisonous apple, representing the danger of temptation. And in the background, a little, round elephant roams in the sunlight, a sign of charity and grace. The meaning of these symbols, while obscure today, would have been recognizable in 17th-century Europe.

The dragon Rembrandt drew was a figment of his imagination, but the elephant looks surprisingly true to life. How did Rembrandt, who never traveled outside the Netherlands, know what an elephant looked like?

The answer to this question comes in the form of an exhibition, "Hansken, Rembrandt's Elephant," at the Rembrandt House Museum in Amsterdam. The exhibition, running through Aug. 28, tells the story of a female Asian elephant, taken to the Netherlands in the 17th century, who spent the rest of her life in Europe and became a popular and famous spectacle.

This elephant's life has been a particular obsession of the Dutch naturalist and art historian Michel Roscam Abbing for almost two decades. He published his first slim volume about Hansken in 2006, but continued to search for additional documentation about her whereabouts and biography for the past 15 years, resulting in a new book and the Rembrandt House show.

What he discovered is that Hansken had

Clockwise from top: a projected drawing of Hansken (left) and the elephant's actual skull (right) at the exhibition "Hansken, Rembrandt's Elephant" in the Rembrandt House Museum in Amsterdam; a 1637 Rembrandt drawing in black chalk of Hansken; a close-up of Rembrandt's 1638 etching "Adam and Eve in Paradise." The elephant can be seen in the drawing's lower right-hand corner.

Hansken's arrival in at least 136 cities and towns in Europe; she visited Amsterdam four times during her life. Rembrandt may have seen her two or three of those times. Around 1641, he sketched her again, depicting three versions of her from several angles, and in different poses: eating, reclining and walking.

After years of tending and performing, probably with poor nutrition and care (because Europeans knew almost nothing about caring for such an animal), Hansken collapsed in the Piazza della Signoria, a major square in Florence, Italy, on Nov. 9, 1655, around age 25.

Her final moments were captured in three drawings by an Italian artist, Stefano della Bella, who happened to be there.

"It was unclear what happened to her; it was at first thought that she had been poisoned," van Sloten said. After a medical examination, it was determined that she had died of a fever from an infection; she had severe abscesses on her feet.

Van Groenewelt sold Hansken's body to the grand duke of Tuscany, Ferdinando II de' Medici, who was interested in the natural sciences. He had her corpse studied extensively, and described in scientific literature. Both her skin and skeleton were later put on display in the Uffizi Gallery.

The skin deteriorated and was thrown away in the 19th century, but Hansken's skeleton survives today and is part of the permanent collection of the Museo della Specola at the University of Florence.

Her skull is on loan to the Rembrandt House as part of the exhibition.

"There are no bones that you can still see of any other contemporary of Rembrandt's, not even the bones of Rembrandt himself," van Sloten said. "So it's an incredible action that we can stand next to her."

Rembrandt was taken by Hansken as an animal, not by her tricks.

in an outfit important in art, popular entertainment and science during her short life of about 25 years. She was depicted at least three times by Rembrandt; she traveled to the Baltics by ship, and by foot all the way up Denmark and down to Italy, and she became the first Asian elephant to be described by Western science.

"It's a very tragic story, actually, but it's also fascinating," said Leonore van Sloten, a curator at the Rembrandt House. "It's just incredible to think that there is so much information about one animal."

"She was brought to a world where she didn't belong," van Sloten added, "but she became a kind of window onto how life was at that time."

Hansken was born in 1630 on the island of Ceylon, present-day Sri Lanka. The Dutch East India Company was doing business with the island, and the Netherlands' ruling governor, Prince Frederick Henry, asked officials to send him back a young elephant as a curiosity.

Elephants were a true rarity in Europe before modern times. "In the 16th century, there was one elephant in Europe," Roscam Abbing said. "In the 16th century, we know of two or three elephants, and the same is true for the 17th century."

The trip took about seven months, and Hansken arrived in the Netherlands in 1632. Frederick Henry kept her in his royal stable, along with other exotic animals. But, perhaps because of the expense and difficulty of her upkeep, he later gave her to a

relative, Count John Maurice.

She changed hands at least twice more before she was bought by Cornelis van Groenewelt, an aspiring entertainer, for 20,000 guilders, or the equivalent of about a half-million dollars today. Hansken spent the rest of her life with van Groenewelt, who rode her from town to town as an attraction.

Van Groenewelt taught the elephant tricks — how to carry a bucket, lie down, weld a sword and fire a gun — that were depicted in prints by the Swiss artist Jeremias Gasser, and in other drawings and etchings by unknown artists, sometimes as advertising for her shows.

One of Hansken's first stops was in Amsterdam, in 1637, which is probably the first time Rembrandt saw her. He created a detailed sketch of her that same year, capturing the textures and folds of her skin and the curvature of her trunk. The drawing probably served as a study for the later "Adam and Eve" etching.

"He was interested in the animal as such, and not in the tricks she performed," Roscam Abbing said. "These other artists focused on her shooting a pistol or carrying a bucket with water, but not Rembrandt. He was interested in capturing the elephant itself."

Roscam Abbing was able to document

HANSKEN, REMBRANDT'S OLIFANT IN THE NEW YORK TIMES

**DODE OLIFANT (HANSKEN)
EN ZEVEN OMSTANDERS**

De tekeningen vormen een internood document van het traploze einde van Rembrandt's leven. Het toont een omstanders, die gefascineerd zijn door hoe de Ziv's rijkdom werd afgevoerd, door de grond, het was een ingrijpende gebeurtenis, die geleidde tot de dood van Cornelis van Goyenkamp. Het toont een ander van zijn laatste jaren met Hansken gebouwd. Dit was de laatste van zijn laatste jaren.

DOED ELEPHANT (HANSKEN) MET EEN KINDER

The drawings are a troubling record of the final years of Rembrandt's life. One is a portrait of a man, who are fascinated by his corpse. Such an impressive work, dead on the ground, it must have been a terrible event. It is a record of the final years of his life, the final years of his life, the final years of his life.

De tekeningen zijn een internood document van het traploze einde van Rembrandt's leven. Het toont een omstanders, die gefascineerd zijn door hoe de Ziv's rijkdom werd afgevoerd, door de grond, het was een ingrijpende gebeurtenis, die geleidde tot de dood van Cornelis van Goyenkamp. Het toont een ander van zijn laatste jaren met Hansken gebouwd. Dit was de laatste van zijn laatste jaren.

**DODE OLIFANT (HANSKEN)
EN TWEE MANNEN**

De tekeningen zijn een internood document van het traploze einde van Rembrandt's leven. Het toont een omstanders, die gefascineerd zijn door hoe de Ziv's rijkdom werd afgevoerd, door de grond, het was een ingrijpende gebeurtenis, die geleidde tot de dood van Cornelis van Goyenkamp. Het toont een ander van zijn laatste jaren met Hansken gebouwd. Dit was de laatste van zijn laatste jaren.

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

6. Educatie en publieksbegeleiding

Vanwege de vele coronamaatregelen is het bezoek van scholen en groepen dit jaar veel lager geweest dan voorheen. Kwamen er gewoonlijk ongeveer 7.000 leerlingen per jaar, nu waren dat er 994. Nog steeds is het merendeel afkomstig van het voortgezet onderwijs: 658 tegenover 336 van het primair onderwijs. Daarnaast hebben we 30 leerlingen uit het MBO en WO ontvangen.

Programmering

De nieuwe lesprogramma's die in 2020 zijn ontwikkeld, zijn getest en in gebruik genomen. Ook is er voortgang gemaakt met de toevoeging van nieuwe lessen aan het online onderwijsplatform LessonUp. Verder is er een plan gemaakt voor herintroductie van de demonstraties, die in 2020 vanwege de coronamaatregelen zijn stopgezet. Het is de bedoeling om ze in herziene vorm te herintroduceren in 2023, na de uitvoering van de eerste fase van het Meesterplan. Gelukkig konden er in 2021 enkele live activiteiten wel doorgang vinden. Zo hebben we bij de tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant* onder andere zeven workshops met in totaal 56 deelnemers georganiseerd. Daarnaast hebben 460 Nederlandstalige en 210 Engelstalige kinderen en ouders de speurtocht bij de tentoonstelling gevolgd. Om de randprogrammering bij tentoonstellingen in de toekomst makkelijker en efficiënter te organiseren, is de doelstelling om in 2022 de contacten met samenwerkingspartijen als MK24 en de Vrije Academie te intensiveren.

Outreach

Dankzij een subsidie van het Mondriaanfonds kon per 1 november 2021 een nieuwe medewerker Outreach en Inclusie aangenomen worden, voor drie dagen in de week en met een maximale duur van twee jaar. Zij zal de komende 2 jaar in samenwerking met de rest van het team een Outreach-programma ontwikkelen zodat het museum ook buiten zijn deuren publiek kan bereiken.

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

TENTOONSTELLING HALLO REMBRANDT! FOTO: FRANK VAN DER BURG

7. Collectie

Onderzoek

De twee onderzoeksprojecten op lange termijn zijn voortgezet: *Samuel van Hoogstraten* (in samenwerking met de UvA en het RKD) en *Rembrandt en genre* (in samenwerking met onder andere de UvA, Syracuse University en Queen's University Kingston). Er is onderzoek gedaan naar twee schilderijen van Ferdinand Bol in onze vaste presentatie: *Herderin in een landschap* (schenking 2020) en *Elisa weigert de geschenken van Naäman*, waarvan de restauratie dit jaar voltooid is. Ook zijn er nieuwe onderzoeksprojecten gestart: *Rembrandt en theater* (in samenwerking met de UvA, een geplande tentoonstelling in 2023), de onderzoeksgroep *Waar schilderde Rembrandt de N8W8?* (in samenwerking met de UvA en het Rijksmuseum) en *RemBio*, dat moet leiden tot een digitale biografie van Rembrandt (in samenwerking met het RKD en het Huygensinstituut). Ook hebben we deelgenomen aan een onderzoek naar ondertekeningen bij Lastman (in samenwerking met het RKD), en is er naar aanleiding van het Meesterplan onderzoek gedaan naar de bouwgeschiedenis van het huis (in samenwerking met de UvA).

Kennisdeling

Dit jaar zijn de jaargangen 2020 en 2021 van de wetenschappelijke uitgave *De Kroniek* online gezet. Het eerste nummer van de digitale *Kroniek*, jaargang 2020, verscheen met enige vertraging in januari 2021. Het tweede nummer kwam geheel volgens planning in december 2021 uit, dit keer als een geheel Engelstalige editie, met het oog op internationaal bereik. Ongeveer 2.100 lezers hebben in totaal 6.500 pagina's gelezen. Het is de bedoeling ieder

jaar in december een nieuw nummer te publiceren. Verder hebben de conservatoren en het hoofd Collectie en Educatie meegewerkt aan verschillende webinars, zoals het internationale webinar dat kunsthandel Sotheby's organiseerde naar aanleiding van de veiling van Rembrandts schilderij *Abraham en de engelen*. Ook traden zij op in diverse radio- en televisieprogramma's en zijn er circa veertig hulpvragen beantwoord.

Beheer, behoud en registratie

De inhaalslag op het gebied van het beheer, het behoud en de registratie van de collectie heeft ook dit jaar een vervolg gekregen. Zo zijn de dozen opnieuw genummerd en is de standplaatsregistratie geperfectioneerd. De registratie van prenten rond 1900 (schenking 2020) is voltooid. Er is begonnen aan het plan voor de verhuizing van de collectie naar het depotgebouw van het Amsterdam Museum (gepland voor september 2022).

Schenken, aankopen en langdurige bruiklenen

In 2021 is een prent van Jacques Callot met een voorstelling van *Ecce Homo* aangekocht (voor nog geen € 100). Ook drukt de aankoop van twee schilderijen van Iriée Zamblé uit 2020 op het aankoopbudget van 2021. Het restant van het jaarlijkse aankoopbudget van totaal € 40.000 is toegevoegd aan de bestemmingsreserve. Als langdurig bruikleen ontving het museum van David en Michelle Berrong-Bader het *Portret van een man met een gouden ketting*, dat in ca. 1637/8 werd geschilderd door Jan Lievens.

BRUIKLEEN JAN LIEVENS

8. Development en samenwerkingen

Aan de tentoonstelling *Hansken, Rembrandts olifant* hebben zeven fondsen bijgedragen, waarvoor wij hen zeer erkentelijk zijn: Fonds21, Turing Foundation, Gravin van Bylandt stichting, Prins Bernhard Cultuurfonds, Stichting Zabawas, Janssen Friesche Stichting en een anoniem fonds. Ook is er met succes geworven voor de restauratie van Ferdinand Bols schilderij *Elisa weigert de geschenken van Naäman* bij de Vereniging Rembrandt en de BROERE CHARITABLE FOUNDATION. In 2021 hebben de volgende particuliere donateurs uit eigen Rembrandtkring financieel bijgedragen aan urenherstel van museaal-inhoudelijke werkzaamheden: Bijl-Van Urk BV., George en Ilone Kremer, de Kaplan Foundation en de Bader Foundation. We zijn hen zeer dankbaar voor deze onmisbare steun. De grootste aandacht is uitgegaan naar de werving voor de eerste fase van het Meesterplan met een totale begroting van circa € 1,8 miljoen. Na het vaststellen van de werkzaamheden in deze fase is er een brochure met impressieschetsen gemaakt ten behoeve van de fondsenwerving. Een Gift Range Chart is opgesteld met de te benaderen fondsen en donateurs, die vervolgens systematisch worden benaderd. Dit proces loopt nog volop. Cruciaal daarbij is de bijdrage van de Vriendenloterij die in februari 2022 € 500.000 heeft toegezegd. Het Zadelhoff Fonds heeft in 2020 een financiële bijdrage van € 200.000 toegezegd ter realisatie van de eerste fase van het Meesterplan. De stichting Vrienden van Museum Het Rembrandthuis heeft voor 2021 de restauratie van de binnenplaats als onderdeel van het Meesterplan fase 1 gedekt en zal ook in andere kosten steunen. In 2021 hebben we ook steun van Mastercard (€ 50.000) en Kikkoman (€ 25.000) ontvangen ten behoeve van de eerste fase van het Meesterplan. Deze bijdragen staan op de balans opgenomen onder de overige schulden en overlopende passiva, als vooruit ontvangen bijdragen Meesterplan.

9. Vrienden van Het Rembrandthuis

Vrienden-evenementen

Ondanks die vele coronabeperkingen heeft het bestuur van de Vrienden van Museum Het Rembrandthuis zich ingezet om verschillende activiteiten voor de Vrienden te organiseren en de samenwerking met het Museum te intensiveren. Er zijn twee webinars georganiseerd: de Engelstalige webinar *Are there still any Rembrandts for sale?* (maart 2021) en de Nederlandstalige webinar *Rembrandts faillissement* (december 2021). Beide webinars trokken veel leden en niet-leden uit binnen- en buitenland.

Bestuur en ledenwerving

Op 1 januari 2021 telde Vereniging Vrienden van Museum Het Rembrandthuis 270 leden. Ondanks 11 nieuwe aanmeldingen sloten we het jaar af met 259 leden. De inkomsten via particuliere leden bleven in 2021 op peil dankzij de werving van nieuwe leden, waarmee het natuurlijk verloop van leden werd opgevangen. In juni 2021 vond de algemene ledenvergadering plaats, dit jaar opnieuw online. Tijdens de ledenvergadering heeft het bestuur afscheid genomen van Sandra Winterswijk (bestuurslid), Erik Michielsen (penningmeester) en Mickey Hovers (bestuurlid), en zijn zij bedankt voor hun jarenlange inzet voor onze vereniging. Victoria Wiertz, Leonie Bergman en Freek Hendriksen werden formeel benoemd tot respectievelijk secretaris, penningmeester en lid van het bestuur. Gedurende 2021 voerde het bestuur regelmatig overleg met medewerkers en directie van het museum. Het bestuur heeft in 2021 vijfmaal vergaderd.

DE GERESTAUREERDE BINNENPLAATS. FOTO: MIKE BINK

Vriendenbijdrage

De Vereniging Vrienden heeft ook dit jaar weer een substantiële financiële bijdrage aan Museum Het Rembrandthuis geleverd. In 2021 werd er een donatie van € 75.000 gedaan ten behoeve van de tentoonstelling *Hallo Rembrandt!* en de herinrichting van de binnenplaats in het kader van het Meesterplan fase 1.

TENTOONSTELLING HANSKEN, REMBRANDTS OLIFANT. FOTO: MIKE BINK

10. Organisatie

In 2021 had het museum gemiddeld 31 mensen in dienst (in 2020: 44). Dit zijn 21,50 fulltime formatieplaatsen (in 2020: 31,1 fte). De vermindering van het aantal fte is een direct gevolg van de reorganisatie, waarbij een kwart van het totaal aantal medewerkers moest worden ontslagen en het kantoorpersoneel uren heeft moeten inleveren. Het managementteam bestaat uit vier leden: de afdelingshoofden Collectie & Educatie, Operationele zaken en Financiën & Organisatie, onder leiding van de directeur-bestuurder. In 2021 werkten tien vrijwilligers in het museum, naast een grote groep zzp'ers, werkzaam als rondleider en museumdocent. Het totale ziekteverzuim was 3,77%. Door de pandemie zijn de verzuimcijfers deels vertekend, doordat enerzijds gezonde mensen vanwege de quarantaine-richtlijnen moesten verzuimen, en er anderzijds minder verzuimmeldingen zijn geweest door het vervallen van diensten tijdens de lockdown. Verder is Museum Het Rembrandthuis per 1 januari 2021 aangesloten bij de Museum cao, en in het verlengde daarvan overgegaan op het Pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Personeelsvertegenwoordiging

De personeelsvertegenwoordiging en de directeur-bestuurder hebben, na een zeer intensief overlegjaar in 2020 vanwege de reorganisatie en de overgang naar de Museum cao, in 2021 drie keer (online) vergaderd. Het medewerkersonderzoek is in overleg uitgesteld tot 2022.

Preventiemedewerker en RI&E

In 2021 heeft het hoofd Financiën en Organisatie, die tevens de preventiemedewerker is, stappen ondernomen om een

toetsing voor de RI&E (risico-inventarisatie en evaluatie) en het bijbehorende plan van aanpak te verkrijgen. In december heeft de toetsing plaatsgevonden. Voor 2022 zal onder andere het medewerkersonderzoek ervoor zorgen dat het plan van aanpak aangevuld kan worden. Verder dient er nog een verdiepende inventarisatie uitgevoerd te worden met het oog op zwangerschap, beeldschermwerk en fysieke belasting in combinatie met werken op hoogte.

Handboek Personeel en Organisatie en vertrouwenspersoon

In januari 2021 is het nieuwe Handboek Personeel en Organisatie aan de medewerkers in loondienst gepresenteerd en uitgedeeld. Dit handboek bestaat uit verschillende geactualiseerde documenten, zoals het bedrijfsreglement, informatie over het museum, kantoorgebruik en de personeelsregelingen. Dit handboek is aangevuld met een gedragscode tegen ongewenste omgangsvormen en in het verlengde hiervan, een klachtenregeling. In 2021 is het museum een samenwerking met een nieuwe vertrouwenspersoon gestart, nadat de vorige is gestopt. Deze is verbonden aan het Landelijk Bureau Integriteit en Vertrouwenspersoon (LBIV). Vanwege de lockdown heeft de nieuwe vertrouwenspersoon zich in januari 2021 online aan het hele team voorgesteld en verteld hoe en wanneer je hem kan bereiken. In november heeft de vertrouwenspersoon uitgebreid gesproken met de personeelsvertegenwoordiging en een kort gesprek met het hoofd Financiën en Organisatie gehad. De vertrouwenspersoon heeft in 2021 geen meldingen ontvangen.

Duurzaamheid en veiligheid

In 2021 heeft de afdeling Operationele Zaken zich herhaaldelijk moeten aanpassen aan de nieuwe coronamaatregelen, van lockdowns tot openstelling onder (telkens wisselende) voorwaarden, zoals afstand houden, mondkapjes, maximum aantallen en toegang met een QR-code. De uiteindelijke uitvoering van alle maatregelen is goed gegaan. De organisatie bleek veerkrachtig en flexibel, en bezoekers werden binnen de gestelde voorwaarden goed ontvangen. De interne reorganisatie betekende ook een andere inroosting voor de publieksbegeleiding. De veranderingen die zowel de corona-bezetting als de reorganisatie teweeg hebben gebracht, dwingen ons wel om waakzaam te blijven als het gaat om veiligheid. Wij zien, net als in andere musea, criminele interesse en hebben daarin succesvol de samenwerking met politie gezocht. De klimaatinstallatie van het museum geeft al jaren veel problemen en storingen. Vervanging en verduurzaming stond gepland met het realiseren van het Meesterplan. We hebben een werkgroep die zal kijken met welke ingrepen de klimaatinstallatie voor zo'n vijf jaar vooruit kan. In 2021 hebben we reeds een aantal maatregelen ter verbetering doorgevoerd, waardoor we efficiënter gebruik maken van de bestaande installatie, zoals enkele aanpassingen van de museale inrichting en het vervangen van versleten onderdelen. Met een kritisch oog op de uitgaven hebben we ook wat grotere werkzaamheden doorgevoerd, specifiek voor de klimaatinstallatie, maar ook ander groot onderhoud zoals dakbedekking, metselwerk, noodverlichting, deuren en rolluiken.

11. Governance en Raad van Toezicht

Lidewij de Koekkoek was in 2021 directeur-bestuurder van Museum Het Rembrandthuis. De Raad van Toezicht van de stichting bestaat uit zes leden: Maarten Feilzer (voorzitter), Jan van Adrichem, Jan van der Grinten, Karin van Gilst, Udo Kock, Marcia Sookha en Michaela van Wassenaer. De Raad van Toezicht heeft in 2021 vijfmaal met de directeur-bestuurder (veelal in aanwezigheid van het hoofd Financiën en Organisatie) vergaderd. Onderwerpen die aan bod kwamen, waren onder andere de jaarrekening 2020, het aangaan van een tweede coronalening bij het Nationaal Restauratiefonds, de nieuwe bruikleenovereenkomst met en statutenwijzigingen van de Stichting Collectie Het Rembrandthuis, de halfjaarcijfers, en de begroting en het jaarplan 2022. In september 2021 vond de jaarlijkse heisessie plaats tussen de Raad van Toezicht, directeur-bestuurder en de leden van het MT-plus. Daarnaast heeft de Raad van Toezicht een zelfevaluatie uitgevoerd onder leiding van Cultuur+Ondernemen en is het jaarlijkse evaluatiegesprek met de directeur-bestuurder gehouden. Met de (eind 2021) aangekondigde overstap van de directeur-bestuurder naar het Frans Hals Museum (per 1 maart 2022) is de Raad van Toezicht eind 2021 begonnen met de werving van een interim-directeur en het opstarten van de wervingsprocedure voor een nieuwe directeur-bestuurder.

Code Cultural Governance

De stichting Museum Het Rembrandthuis onderschrijft en past de Code Cultural Governance toe. De negen praktijkaanbevelingen voor stichtingen met een Raad-van-Toezicht-besturingsmodel worden zonder uitzondering toegepast. Conform deze

praktijkaanbevelingen worden de volgende gegevens in het jaarverslag opgenomen:

- » Wij maken melding van de toepassing van de code en van eventuele wijzigingen op het gebied van governance, inclusief het besturingsmodel (in 2021 zijn op dit gebied geen wijzigingen te melden);
- » Onze organisatie kent een op het museum toegesneden systeem voor risicobeheersing en controle;
- » Het bestuur geeft in het bestuurs- en jaarverslag informatie over het bezoldigingsbeleid van de organisatie en over de aard van het contract met de bestuurder;
- » Het verslag van de Raad van Toezicht maakt deel uit van het jaarverslag van de organisatie;
- » In de jaarrekening wordt informatie verstrekt over de vergoeding van de Raad van Toezichtleden. Onze Raad van Toezichtleden verrichten hun toezichthoudende werk onbezoldigd;
- » Goedgekeurde besluiten waarbij sprake is van tegenstrijdige belangen komen, met toelichting, in het jaarverslag te staan (niet van toepassing over het jaar 2021);
- » Het bestuurs- en jaarverslag vermeldt de nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht en het bestuur.

Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen

Op 1 juli 2021 is de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) in werking getreden. Het doel van deze wet is om de regelgeving voor het bestuur en toezicht bij onder meer stichtingen en verenigingen meer in lijn te brengen met de regels die gelden voor N.V en B.V. De Code Cultural Governance volgt

reeds de lijn die nu bij wet wordt vastgelegd. De belangrijkste checkpunten zijn of er een regeling over de positie van bestuurders en commissarissen met tegenstrijdig belang is, en of er een ontstentenisregeling is voor het geval een lid van de Raad van Toezicht niet aanwezig kan zijn bij een vergadering waarin besluiten worden genomen. De statuten van Museum Het Rembrandthuis voorzien hierin met artikel 9.5, 11 en 12. Het in werking treden van de wet vergt dus geen aanpassingen in de statuten of de gang van zaken van Museum Het Rembrandthuis.

Bezoldiging

De voorzitter en leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging. Directeur-bestuurder Lidewij de Koekoek heeft een fulltime aanstelling voor onbepaalde tijd en ontvangt een beloning die uit het salaris en een telefoon- en reiskostenvergoeding bestaan. De bezoldiging van medewerkers in loondienst geschiedt per 1 januari 2021 volgens de Museum cao.

Nevenfuncties bestuur en Raad van Toezicht

Lidewij de Koekoek

- » Directeur-bestuurder Museum Het Rembrandthuis
- » **Nevenfuncties:** voorzitter Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK), bestuurslid Stichting In Principio, lid van de Muiderkring

Maarten Feilzer (voorzitter)

- » Algemeen directeur Zadelhoff B.V.
- » **Nevenfuncties:** bestuurslid Foundation Continuity proQR Therapeutics, bestuurslid stichting Diversiteit in Vastgoed

Jan van Adrichem

- » Kunsthistoricus
- » **Nevenfuncties:** lid beoordelingscommissie onderzoekbeurzen van de Vereniging Rembrandt

Karin van Gilst

- » Consultant, bestuurder en interim-manager in media en cultuur

- » **Nevenfuncties:** lid Raad van Toezicht Boekmanstichting, voorzitter Raad van Toezicht Rialto Film, adviseur Northern Light, IMC Weekendschool

Jan van der Grinten

- » Advocaat bij Van Doorne per 1 april 2022. Voorheen advocaat en partner bestuursrecht bij Kennedy Van der Laan
- » **Nevenfuncties:** lid Adviescommissie Rechtsstatelijkheid Nederlandse Orde van Advocaten, docent Universiteit Leiden, lid Raad van Toezicht Stichting Klaterklanken, voorzitter bestuur Sybren Polet Stichting

Udo Kock

- » Consultant, bestuurder en interim-manager
- » **Nevenfuncties:** voorzitter Raad van Commissarissen NV Haagse Milieu Services, lid Raad van Advies Vrije Universiteit Amsterdam,

lid Raad van Advies ARCNL,
lid Raad van Commissarissen
ParkBee

Marcia Sookha

- » Zelfstandig stadsontwikkelaar
- » **Nevenfuncties:** voorzitter bestuur Stichting NDSM

Michaela van Wassenauer

- Consultant, bestuurder. Adviseur voor private vermogensfondsen en bedrijven bij hun uitgavebeleid aan goede doelen en social impact investments. Directeur Manus Brinkman Fonds.
- » **Nevenfuncties:** lid Raad van Toezicht De Vlinderstichting, secretaris Bestuur Stichting

UNESCO Centrum NL,
penningmeester Bestuur
Stichting Cees Goekoop
Fonds, lid Raad van Toezicht
Stichting Educatie en
Cultuur (SEC), bestuurs-
lid Stichting Jan Pietersz.
Huis, lid Raad van
Toezicht Museum Van
Loon, bestuurslid Jacoba
van Wassenauer Fonds,
penningmeester Bestuur
Stichting Internationaal
van Wassenauer Concours,
bestuurslid Stichting Fonds
Nederlandse Adel

DE RAAD VAN TOEZICHT

Code Diversiteit en Inclusie

De stichting Museum Het Rembrandthuis onderschrijft en past de Code Culturele Diversiteit toe. Museum Het Rembrandthuis is zich bewust van de noodzaak en urgentie om een verandering teweeg te brengen op het gebied van publiek, programma, personeel en partners. De werkgroep Diversiteit en Inclusie werkt door aan het *Actieplan Diversiteit en Inclusie* en heeft aanpassingen doorgezet in de wijze van werving, selectie en on-boarding van nieuwe medewerkers. Deze nieuwe aanpak is vanwege het lage aantal vacatures pas eind 2021 op kleine schaal in werking getreden en zal in 2022 geëvalueerd worden. Daarnaast heeft het museum diverse tentoonstellingsprogramma's in co-creatie met activistische partners ontwikkeld en is er een start gemaakt met het meerstemmig maken van de verhaallijn van de vaste audiotour door actief samen te werken met kritische panels. In 2021 zijn ook de bijeenkomsten van Musea Bekennen Kleur, waarvan Museum Het Rembrandthuis een van de oprichtingspartners is, voortgezet en zijn de actieplannen van de verschillende deelnemers met elkaar gedeeld. Ook neemt het museum sinds april 2021 deel aan het verandertraject en het internationale netwerk van de Amerikaanse organisatie OF/BY/FOR ALL. Met negen collega's uit verschillende posities in de organisatie is een werkgroep samengesteld waarmee in een stappenplan van vijf fases een traject wordt doorlopen om voortgang te boeken op een toegankelijker en inclusiever museum. De werkgroep heeft binnen het OF/BY/FOR ALL-netwerk verschillende oefeningen en bijeenkomsten gehad en deze vervolgens ook met de overige collega's van het museum in

kleinere sessies herhaald zodat er gelijk sprake is van overdracht en het inzetten van verandering. Er is een eerste toekomstvisie ontwikkeld waar we als museum over 5 tot 10 jaar op het gebied van diversiteit en inclusie willen zijn. De eerste stap is contact leggen met vertegenwoordigers van voor het museum nieuwe publieksgroepen. In 2022 zal met deze fase van het OF/BY/FOR ALL-verandertraject worden gestart.

Hester Huitema

Irene Ford

David de Witt

Nathalie Macieszka

Julia Alvares

Epco Runia

Jaleesa Clows

Wim Schot

Leonore van Sloten

Neelam Pugliese

HET OFBYFOR ALL-TEAM

12. Financiën

Resultaat

Het boekjaar 2021 wordt met een positief resultaat van € 959.447 afgesloten in plaats van een begroot verlies van - € 1,2 miljoen. In dit resultaat zit ook de bate van € 351.608 schenking in natura. De schenking in natura van Fraenkel-Schoorl was in 2020 niet verwerkt en komt dus dubbel op de jaarrekening van 2021. Hiermee is het beeld uiteraard vertekend, aangezien deze schenkingen niet bijdragen aan het betalen van de exploitatiekosten. Daarnaast bestaat € 149.000 van dit resultaat uit een hoger bedrag NOW en TVL over 2020 dan in de jaarrekening 2020 is opgenomen. Bij het resultaat worden nog de volgende vrijval/opbouw van bestemmingsreserves geboekt voordat het restant naar de algemene reserve wordt geboekt. Het museum streeft ernaar om een continuïteitsreserve van € 1 tot € 1,5 miljoen te hebben om in geval van nood aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Met deze resultaatbestemming neemt het vermogen toe naar € 733.546.

Resultaatverdeling	€ 959.447
Dotatie bestemmingsreserve tbv. schilderij Bol	- € 300.000
Dotatie bestemmingsreserve tbv. collectie Fraenkel-Schoorl	- € 51.608
Dotatie bestemmingsreserve aankoop budget	- € 38.649
Vrijval bestemmingsreserve Meesterplan	€ 28.149
Resultaat naar algemeen vermogen	€ 597.339

Coronacompensatiemaatregelen

Bij het opstellen van de begroting in 2020 heeft het museum net als de rest van het land veel onzekerheid gekend over hoelang de

lockdown zou duren, of en welke maatregelen en voorwaarden voor coronacompensatiemaatregelen beschikbaar zouden komen en voor welke periodes deze zouden gelden. Gelukkig konden we in juni 2021 weer heropenen, maar de maatregelen die rondom de zomer van kracht werden (vooral de beperking op toerisme) hebben geleid tot lage bezoekerscijfers. Gedurende het jaar werd de TVL verruimd en verlengd, en is NOW voor Q1-Q3 en november en december beschikbaar gemaakt. Het museum heeft dankbaar gebruik gemaakt van deze steunmaatregelen van de Rijksoverheid. Omdat vóór de zomer van 2021 niet duidelijk was of TVL en NOW verlengd zouden worden, heeft het museum met het oog op continuïteit een tweede lening bij het Nationaal Restauratie Fonds aangevraagd, alsmede een aanvraag gedaan voor € 1 miljoen via de gemeentelijke noodsteun fase 1 voor de eerste helft van 2021. De totale lening van NRF van € 1,6 miljoen is toegekend en heeft een looptijd van 15 jaar, tegen 1% rente waarvan de eerste 3 jaar aflossingsvrij zijn. De noodsteun van de gemeente is ook toegekend, maar zal terugbetaald worden aangezien deze toeziet op het exploitatieverlies dat nog resteert na uitputting van de rijkssteunmaatregelen. Daarnaast hebben we in 2021 gebruik gemaakt van de regeling van het Mondriaanfonds om een junior medewerker Outreach aan te stellen voor twee jaar en hebben we van het Kickstart Cultuurfonds € 40.000 ontvangen voor een STER-reclamecampagne. Binnen de eerdere regeling van het Kickstart Cultuurfonds werden begin 2021 de laatste werkzaamheden aan het nieuwe online educatief aanbod afgerond.

CORONAMAATREGELEN IN HET MUSEUM. FOTO: MIKE BINK

Verkort financieel verslag

EXPLOITATIEREKENING

	2021	2020
BATEN		
Directe opbrengsten	€ 731.630	€ 850.866
Indirecte opbrengsten	€ 2.860	€ 11.574
Subsidie Kunstenplan AFK	€ 772.924	€ 940.510
Schenkingen, donaties en legaten	€ 495.236	€ 349.626
Subsidies publieke en private fondsen	€ 89.500	€ 193.620
Corona compensatiemaatregelen	€ 2.062.680	€ 709.263
TOTALE BATEN	€ 4.154.830	€ 3.055.459
LASTEN		
Beheerlasten personeel	€ 346.292	€ 387.613
Beheerlasten materieel	€ 896.100	€ 969.118
TOTALE BEHEERLASTEN	€ 1.242.392	€ 1.356.731
Activiteitenlasten personeel	€ 1.282.260	€ 1.764.327
Activiteitenlasten materieel	€ 628.743	€ 729.501
TOTALE ACTIVITEITENLASTEN	€ 1.911.003	€ 2.493.828
TOTALE LASTEN	€ 3.153.321	€ 3.850.559
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	€ 1.001.509	€ -795.100
Saldo rentebaten / lasten	€ -42.062	€ 22.016
EXPLOITATIE- RESULTAAT	€ 959.447	€ -773.084

Verkorte balans

ACTIVA

	12/31/2021	12/31/2020
Materiële vaste activa	€ 1.873.744	€ 1.846.370
Vorraden	€ 98.070	€ 142.924
Vorderingen	€ 1.113.258	€ 511.201
Liquide middelen	€ 5.247.356	€ 2.377.029
	€ 8.332.428	€ 4.877.524

PASSIVA

	12/31/2021	12/31/2020
Eigen vermogen	€ 1.896.870	€ 937.423
Voorzieningen	€ 608.262	€ 688.729
Schulden lang	€ 4.194.890	€ 2.817.475
Schulden kort	€ 1.632.406	€ 433.897
	€ 8.332.428	€ 4.877.524

